SOSIAALILÄÄKETIETEELLINEN AIKAKAUSLEHTI 2025: 62: 835–850

Artikkeli

Eettisen kuormituksen hallinta vanhustyössä: systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Vanhustyötä tekevien kokemukset työn eettisestä kuormittavuudesta ovat tutkimusten mukaan kaksi kertaa yleisempiä kuin muilla kunta-alan työntekijöillä. Lisääntynyt resurssipula, aikapaineet ja arvoristiriidat aiheuttavat eettisiä ristiriitatilanteita työn arjessa ja asettavat vanhustyötä tekevät haasteellisten päätösten ja valintojen eteen. Tässä systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa analysoimme, miten eettiseen kuormitukseen puuttumisen haasteita ja mahdollisuuksia on tutkittu. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena oli kartoittaa tutkimustietoa eettisen kuormituksen ennaltaehkäisyn ja hallinnan mahdollisuuksista ja keinoista. Jäsensimme tutkimustietoa vanhustyössä työskentelevien eettisestä kuormituksesta työhyvinvoinnin ja työyhteisöjen sekä organisaatioiden ja yhteiskunnallisten käytäntöjen näkökulmasta. Tutkimuskysymyksenä oli: Millaisia syitä eettisen kuormituksen taustalla on tunnistettavissa, ja millaisia keinoja sen ennaltaehkäisyyn ja hallintaan on esitetty tutkimuskirjallisuudessa?

Tiedonhakuun käytettiin Applied Social Sciences Index & Abstracts (ASSIA), Scopus ja Academic Search Ultimate tietokantoja. Haut rajattiin vertaisarvioituihin tieteellisiin julkaisuihin, joiden koko teksti oli saatavilla ja jotka käsittelivät vanhustyössä työskentelevien eettistä kuormitusta. Analyysiin valikoitui 22 tieteellistä artikkelia. Aineistoa analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä. Tulosten mukaan eettisen kuormituksen ennaltaehkäisyä ja toimintamalleja on tutkittu työntekijän, työyhteisön ja organisaation näkökulmista. Aineistossa painottuivat yksittäisen hoiva- tai hoitotyöntekijän eettisen kuormituksen ennaltaehkäisyn mahdollisuudet. Eettisen kuormituksen ennaltaehkäisyssä on kuitenkin kyse myös yksilötason ylittävästä, laajemmasta ongelmasta. Analyysin tulokset osoittavat, että lisää tutkimusta kaivataan esimerkiksi vanhustyön moniammatillisuudesta ja johtamisesta. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää eettisen kuormituksen hallinnan yhteiskunnallisiin ja organisatorisiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin.

ASIASANAT: eettinen kuormitus, ennaltaehkäisy, moniammatillisuus, työhyvinvointi

MIA ROSENSTRÖM, HELENA HIRVONEN, MARITA HUSSO

YDINASIAT

- Vanhustyössä eettinen kuormitus on kaksi kertaa yleisempää kuin muissa kunta-alan työtehtävissä.
- Eettisistä ristiriidoista johtuvaa eettistä kuormitusta tulisi käsitellä työpaikoilla enemmän, jotta vanhustyössä kyettäisiin ehkäisemään ja hallitsemaan eettisesti kuormittavia tilanteita paremmin
- Eettisen kuormituksen vähentäminen, käsitteleminen ja hallinta on tärkeää työssä jaksamisen ja työn vetovoimaisuuden lisäämiseksi.
- Tutkimuksissa ja käytännöissä tulisi huomioida moniammatillisen yhteistyön keskeinen rooli vanhustyössä.
- Eettisen kuormituksen hallinnan yhteiskunnallista sekä organisatorisista haasteista ja mahdollisuuksista tarvitaan lisää tutkimusta

JOHDANTO

Vanhustyössä työskentelevät kohtaavat työssään eettisesti kuormittavia ja haastavia tilanteita päivittäin. Eettisesti kuormittavat tilanteet voivat liittyä esimerkiksi hauraassa asemassa oleviin hoidettaviin tai eettistä ristiriitaa aiheuttavaan päätöksentekoon. Tällaisia ovat esimerkiksi saattohoidossa olevien asiakkaiden hoitoon liittyvät tilanteet. Pohjoismaisen NORDCARE -tutkimushankkeen raportin mukaan Suomessa vanhustyöntekijät kokevat työssään huomattavasti enemmän henkistä ja fyysistä rasitusta kuin vanhustyöntekijät muissa Pohjoismaissa. (1.) Haasteelliset päätöksentekotilanteet, ristiriidat työyhteisössä, toimimattomat ja turhauttavat käytännöt, ja omien sekä organisaation arvojen yhteensopimattomuus voivat olla syynä eettisen kuormitukselle (2, 3). Kokemukset vanhustyön eettisestä kuormittavuudesta ovat Suomessa yleistyneet 2000-luvulla (4, 5). Jopa kaksi viidestä vanhustyössä työskentelevästä on harkinnut vaihtavansa alaa työolosuhteiden vuoksi (1). Tässä tilanteessa on tärkeää tarkastella eettisen kuormituksen vaikutusta vanhustyön veto- ja pitovoimaan (6). Yhä useampi suomalainen vanhustyöntekijä harkitsee nykyisen työnsä lopettamista eettisen stressin ja siihen liittyvien psykofyysisten tekijöiden johdosta (4). Eettistä kuormitusta aiheuttavien ja ehkäisevien tekijöiden tunnistaminen on siten tärkeää myös alaa uhkaavan työntekijäpulan vuoksi. Tilanteen jäsentäminen edellyttää yhteenkokoavaa tulkintaa olemassaolevasta eettistä kuormitusta koskevasta tutkimuksesta sekä eettisen kuormituksen vaikutuksista työssä jaksamiseen ja alalla pysymiseen poliittisen päätöksenteon tueksi.

Emotionaalisen ja moraalisen ristiriidan seurauksena voi kehittyä eettistä kuormitusta, joka ilmenee fyysisinä ja psykososiaalisina oireina. Englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa eettisestä kuormituksesta käytetään usein Andrew Jametonin 1984 lanseeraamaa käsitettä moral distress (7). Jametonin mukaan eettisen kuormituksen syntyminen on kaksivaiheinen prosessi: ensin kehittyy arvoristiriidasta johtuva turhautuminen, viha tai ahdistus. Tätä seuraa eettinen konflikti, joka syntyy kyvyttömyydestä vaikuttaa eettisen kuormituksen aiheuttajaan. (7.) Eettistä kuormitusta kuvataan myös omantunnon stressinä ja moraalisena ahdinkona, joka syntyy kun työntekijä ei voi tai osaa toimia organisaation osoittamalla tavalla (8). Eettistä kuormitusta on kutsuttu myös psyykkisen tasapainottomuuden tilaksi, joka aiheutuu ongelmallisten tilanteiden synnyttämistä negatiivisista tunteista (9). Suomenkielisessä kontekstissa Jametonin käsite on käännetty paitsi muotoon moraalinen ahdinko (10), myös muotoon eettinen kuormitus (11). Tässä artikkelissa käytämme jälkimmäistä ilmaisua, joka on terveydenhuollossa ja sosiaalialalla jo melko vakiintunut, laajemmin ymmärretty ja käytetty termi sekä ammatillisissa että tieteellisissä keskusteluissa. Siinä missä moraalinen ahdinko (10) vastaa suoremmin Jametonin alkuperäisen käsitteen merkitystä, eettisen kuormituksen käsite (11) on laajempi ja kontekstuaalisempi kuvaus siitä, miten eettiset haasteet kasaantuvat ja vaikuttavat työntekijän jaksamiseen, ammatilliseen identiteettiin ja toimijuuteen. Tässä artikkelissa eettisen kuormituksen käsite kuvaa esimerkiksi epäselviä arvoristiriitoja, puutteellista eettistä tukea organisaatiossa, tai jatkuvaa epävarmuutta päätöksenteossa. Eettiseen osaamiseen viittaamme käsitteellä eettinen kompetenssi, joka kuvaa kykyä kohdata eettisesti kuormittavia tilanteita.

Eettisen kuormituksen oireista ja vaikutuksista on varsin paljon tutkimustietoa. Oireet voivat olla esimerkiksi turhautumista, uupumusta, negatiivisia tunteita, päänsärkyä ja huimausta (12, 13, 14, 15). Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle tehdyissä tutkimuksissa on havaittu, että eettisestä kuormittumisesta voi seurata työtyytymättömyyttä, fyysisiä oireita, konflikteja työyhteisössä ja työstä luopumista (14, 16). Arvoristiriidoilla ja eettisen keskustelun puutteella on yhteys työuupumukseen ja työtehtävissä lopettamiseen (17). Työntekijät ovat raportoineet, että heillä ei ole riittävästi keinoja selviytyä eettisistä haasteista tilanteissa, joissa kiireen kaltaiset ulkoiset tekijät estävät työskentelemästä parhaalla mahdollisella tavalla (18). Pitkään jatkuva eettinen kuormitus voi johtaa myös työkyvyn heikentymiseen. (5, 7.)

Sosiaali- ja terveysalalla työskentelevät kohtaavat työssään päivittäin eettisesti haastavia tilanteita, jotka edellyttävät eettistä osaamista osana ammattitaitoa ja hyvää hoitoa. Sosiaali- ja terveysalan eettisen perustan mukaan lähtökohtana potilaan ja asiakkaan hyvälle hoidolle on potilaan tai asiakkaan edun tavoitteleminen sekä ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioit-

taminen. Ammattilaisten eettinen osaaminen on siten edellytys sille, että työyhteisöt pystyvät kohtaamaan ja ratkaisemaan eettisesti kuormittavia ongelmatilanteita. (19.) Myös sosiaali- ja terveydenhuollon ammattijärjestöt ovat tunnistaneet tarpeen ammattieettisen työotteen tukemiseen ja laatineet ohjeita ammattilaisten päätöksenteon tueksi eettisten ongelmien ja lainsäädännön synnyttämässä ristipaineessa (20). Laki velvoittaa työskentelemään tiettyjen reunaehtojen mukaisesti. Tämä voi aiheuttaa arvoristiriitaa ammatillisten arvojen ja organisaation toimintatapojen välillä esimerkiksi silloin, kun työntekijän on valittava päätöksentekotilanteessa taloudellisen ja asiakaslähtöisen toimintatavan välillä. Suomen lähi- ja perushoitajien liiton (SuPer) lähihoitajan eettisissä ohjeissa todetaan, että ristiriita hyvän hoidon ja arjen realiteettien välillä aiheuttaa eettistä kuormitusta. Ohjeiden tarkoituksena onkin auttaa lähihoitajia löytämään asiakaslähtöisiä toimintatapoja eettisesti haastavissa tilanteissa (17). Lähihoitajat ovat suurin työntekijäryhmä vanhustyössä, joten on huomionarvoista, että myös ammattiryhmän edunvalvoja korostaa eettisen työotteen merkitystä jäsenistölleen.

Hoivatyön hallittavuuden kokemusta haastavat tutkimusten mukaan myös ristiriidat työn organisointia jäsentävissä ajallisissa kehyksissä, jotka eivät huomioi asiakkaiden yksilöllisiä tarpeita ja pakottavat hoitajia työskentelemään jatkuvasti ikään kuin 'veitsen terällä' (21). Vanhustyön kontekstissa tilanteen tekee erityisen haastavaksi se, että työssä on usein kyse muistisairaan ja tässä mielessä erityisellä tavalla haavoittuvassa asemassa olevan asiakkaan tarpeisiin vastaamisesta (22). Virittäytymistä muistisairaan asiakkaan tilan huomioimiseen haastavat tutkimusten mukaan esimerkiksi työn raportointi- ja turvallisuusvelvoitteiden täyttämiseen suunnatun kirjaus- ja hälytinteknologian käyttö (23, 24). Näiden käyttö voi suunnata lyhyissä asiakaskohtaamisissa työntekijän huomion pois asiakkaan yksilöllisestä kohtaamisesta heikentäen työn mielekkyyden kokemusta ja altistaen samalla eettisen kuormituksen synnylle.

Viime vuosikymmeninä vanhuspalvelut ovat käyneet läpi lukuisia poliittisia ja rakenteellisia muutoksia, jotka ovat osaltaan voineet vaikuttaa eettiseen kuormitukseen alalla. Muutoksilla on pyritty vastaamaan kasvavaan hoivan tarpeeseen ja vähenevään hoivan tarjoajien määrään. Samaan aikaan on tavoiteltu sekä kustannussäästöjä ja toimintojen tehostamista että vanhustyön johtamisen ja työntekijöiden vaikutusmahdollisuuksien parantamista. (25, 26.) Myös vanhustyön valvontaa ja kontrollia on lisätty, mikä näkyy esimerkiksi työntekijöiden kirjaamisvelvoitteiden kasvuna. Kasvu selittyy palvelun järjestäjien tarpeella tuottaa vertailukelpoista tietoa yhä moninaisemmasta palveluntuottajien joukosta. (27.) Edellä kuvattuja muutoksia voidaan jäsentää osana uutta julkisjohtamista, jolla viitataan 1990-luvulta alkaen voimakkaasti Suomessakin levinneeseen kustannustehokkuutta ja taloudellista toimintatapaa sekä palveluiden markkinaistamista edistävään muutosoppiin (28, 29). Organisaation työntekijälleen asettamat aikapaineet ja muut rajoitteet heikentävät työntekijän autonomiaa, minkä on havaittu lisäävän työkuormaa sekä heikentävän työhyvinvointia. Arvoristiriidat organisaation ja työntekijän omien arvojen välillä voivat aiheuttaa eettistä kuormitusta ja johtaa työpaikan ja alan vaihtoon (1). Suomen lähi- ja perushoitajien liiton SuPerin selvityksen mukaan etenkin kotihoidossa, jossa asiakasmäärät ovat kasvaneet viime vuosina nopeasti, yli 80 prosenttia vastaajista koki työnsä liian raskaaksi ja neljä viidestä vastaajasta arvioi työnsä henkisen rasittavuuden lisääntyneen viimeisen kolmen vuoden aikana. (30.) Samaan aikaan vanhustyötä tekevien koulutustaso on noussut (1), mikä voi osaltaan selittää alanvaihtoaikeiden kasvua (4, 25).

Kansainvälistä tutkimusta eettisen kuormituksen yleisyydestä ja vaikutuksesta työhyvinvointiin hoito- ja hoivatyössä on tehty viime vuosina runsaasti. Kansainvälisissä tutkimuksissa vanhustyötä (elderly care) tekeviin lasketaan kaikki sosiaali- ja terveysalan ammattiryhmät. Kiinnostus tutkimusaiheeseen on lisääntynyt myös Suomessa, mutta suomenkielisiä tutkimusjulkaisuja aiheesta on toistaiseksi vähän. (5.) Suomalainen tutkimusryhmä selvitti kirjallisuuskatsauksessaan eettisen kuormituksen ja työhyvinvoinnin välistä yhteyttä sekä vanhustyössä työskenteleviin kohdennettuja interventioita eettiseen kuormitukseen liittyen. Eettisen kuormituksen syitä löydettiin tutkimuksista neljältä eri osa-alueelta: organisaatioon ja johtamiseen liittyvät syyt, riittämättömiin resursseihin ja resurssien vääränlaiseen kohdentamiseen liittyvät syyt, potilaiden hoitoon liittyvät syyt sekä haas-

teellisten potilaiden hoidon osaamiseen ja turvallisuuden tunteeseen liittyvät syyt. Eettisestä kuormituksesta seurasi työpaikan vaihtamista, sairauslomia, mielenterveysongelmia kuten ahdistuneisuutta, epäsosiaalista käyttäytymistä sekä fyysisiä oireita. Tutkijat eivät löytäneet kansainvälisestä tutkimuksesta luotettavaa näyttöä eettisen kuormituksen ja työhyvinvoinnin välisestä yhteydestä. He eivät havainneet myöskään eettiseen kuormitukseen liittyviä vanhustyöntekijöille kohdennettuja interventioita (31.) Varsinkin nyt, kun työllisyystilanne vanhustyössä on jatkuvasti heikentynyt, pätevää työvoimaa on heikosti saatavilla ja ala ei houkuttele, on tärkeää arvioida eri näkökohdista sitä, miten vanhustyön veto- ja pitovoimaa voitaisiin lisätä.

Eettisen kuormituksen syiden lisäksi selvitimme kirjallisuuskatsauksessa kuormituksen ennaltaehkäisyn ja hallinnan keinoja. Nämä näkökulmat täydentävät ilmiön syiden ja seurausten tutkimuksen kartoittamiseen keskittynyttä aiempaa tutkimusta.

Tässä artikkelissa analysoimme systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla vanhustyössä koettua eettistä kuormitusta sekä sitä, mistä näkökulmista vanhustyön eettistä kuormitusta on tutkittu. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on kartoittaa ja analysoida, millaista tutkimustietoa eettisen kuormituksen ennaltaehkäisyn ja hallinnan mahdollisuuksista ja keinoista löytyy. Tarkoituksena on koota yhteen tutkimustietoa eettisestä kuormituksesta vanhustyössä työskentelevien työhyvinvoinnin ja työyhteisön tueksi sekä arvioida aiheen jatkotutkimustarpeita. Etenkin vanhustyössä eettistä kuormitusta aiheuttavia tilanteita kohdataan päivittäin, jonka vuoksi rajaamme tutkimuksen tässä artikkelissa vanhustyöhön. Kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymyksenä oli: Millaisia syitä eettisen kuormituksen taustalla on tunnistettavissa, ja millaisia keinoja sen ennaltaehkäisyyn ja hallintaan on esitetty tutkimuskirjallisuudessa?

MENETELMÄ: SYSTEMAATTINEN KIRJALLISUUSKATSAUS

AINEISTON HAKUPROSESSIN KUVAUS JA ANALYSOITAVAKSI VALIKOIDUT ARTIKKELIT

Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tiivistyy tiettyyn aihepiiriin liittyvän tutkimuksen olennainen sisältö ja sen avulla voidaan tuoda esille aiempien tutkimusten puutteita sekä uusia tutkimustarpeita (32.) Aloitimme aineiston kartoittamisen kirjallisuuskatsaukseen määrittelemällä relevantit hakusanat. Oikeiden hakusanojen ja hakulausekkeen muodostamiseksi sekä relevanttien tietokantojen löytämiseksi hyödynsimme Tampereen yliopiston kirjaston informaatikon tukea. Englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa eettisestä kuormituksesta käytetään usein käsitettä moral distress. Olimme kiinnostuneita eettistä kuormitusta koskevasta tutkimuksesta ensisijaisesti vanhustyön kontekstissa. Emme määritelleet ennalta ammattiryhmää, sillä työntekijöiden pätevyysvaatimuksissa ja koulutuksissa on kansainvälisesti verraten eroja. Muodostimme keskeisistä käsitteistä hakulausekkeen, jonka avulla teimme koehakuja tietokannoissa. Keskeiset hakusanat ja hakulauseke näkyvät liitteessä 1. Hakulausekkeen avulla haimme englanninkielisiä tutkimusartikkeleita kolmesta yhteiskuntatieteiden alan tietokannasta: Applied Social Sciences Index & Abstracts (ASSIA), Academic Search Ultimate (ProQuest) ja Scopus. Yhteiskuntatieteiden tietokannat valittiin, koska halusimme tarkastella yhteiskunnallisia ja työvoimapoliittisia näkökulmia eettiseen kuormitukseen. Aineistohaun toteutimme maaliskuussa 2024 määritellyin poissulku- ja sisäänottokriteerein (ks. kuvio 1). (33.) Hakulausekkeella tehdyllä ensimmäisellä haulla saimme tulokseksi yhteensä 347 artikkelia: ASSIAsta 152 artikkelia, ProQuestistä 63 artikkelia ja Scopuksesta 132 artikkelia. Artikkelit käytiin ensin läpi otsikkotasolla ja hakuehtoihin soveltumattomat artikkelit hylättiin. Aineiston ulkopuolelle jätettiin artikkelit, jotka eivät käsitelleet eettistä kuormitusta tai eettisiä ristiriitatilanteita tai joiden kohderyhmänä olivat muut kuin vanhustyön ammattilaiset. Tämän jälkeen artikkeleiden kaksoiskappaleet poistettiin ja niiden abstraktit luettiin hakuehtoihin soveltumattomien artikkeleiden poistamiseksi. Abstraktien läpikäymisellä varmistimme, että artikkelit käsittelivät eettistä kuormitusta ja täyttivät siten aineistolle asetetut kriteerit. Kriteerien mukaiset artikkelit olivat enintään 10 vuotta vanhoja englanninkielisiä vertaisarvioituja artikkeleita, jotka käsittelivät sosiaali- ja terveydenhoitoalalla koettua eettistä kuormitusta vanhustyössä.

Hakuprosessin tuloksena analysoitavaksi valikoitui 22 tutkimusartikkelia (ks. taulukko 1). Taulukossa 1 esitetään artikkelin tekijöiden, artikkelin nimen ja tutkimusmenetelmän lisäksi

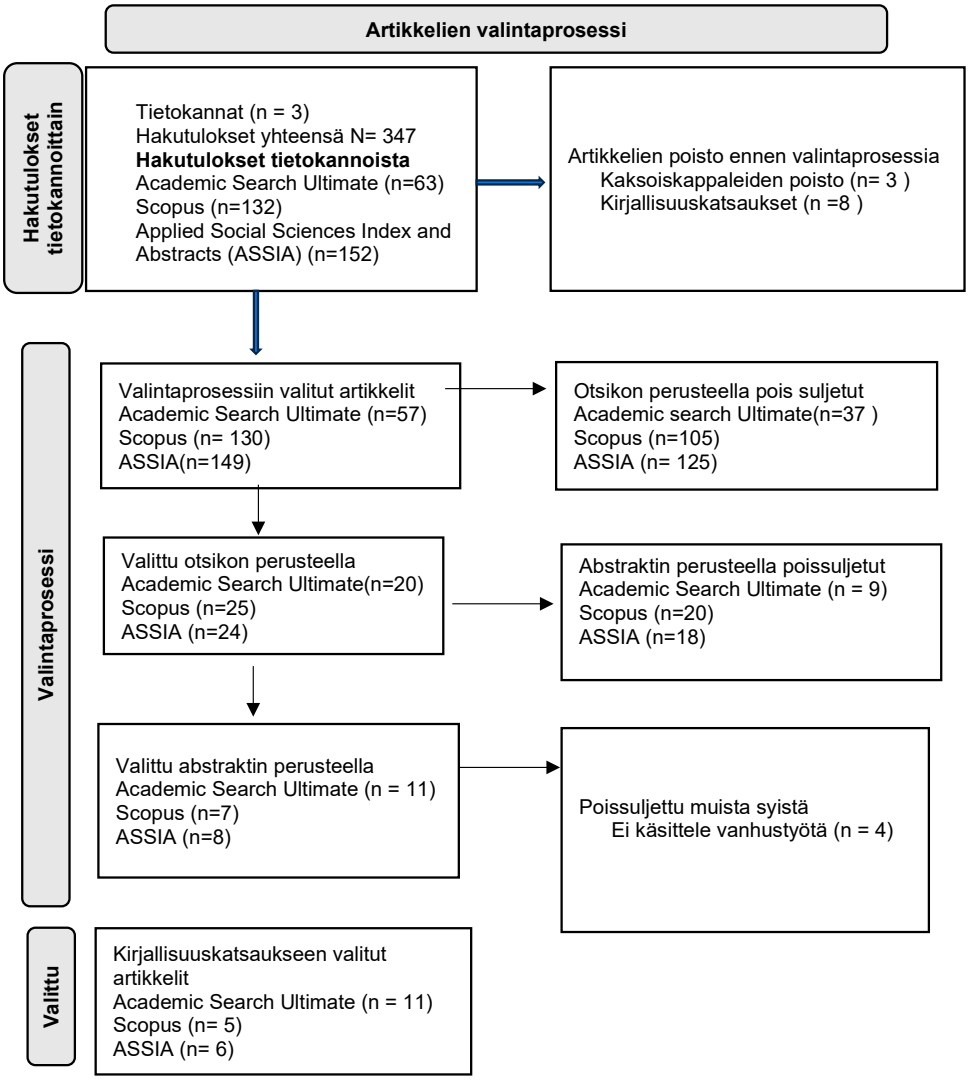

julkaisukanava, tutkimukseen osallistuneiden ammattinimike, mahdollinen moniammatillinen näkökulma tutkimuksessa, sekä tutkimuksen kohdemaa.

AINEISTON ANALYYSI

Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena oli analysoida, miten eettisen kuormituksen syitä kuvataan sekä millaisia mahdollisuuksia eettisen kuormituksen ennaltaehkäisyyn ja hallintaan tutkimuksissa esitetään. Analysoitavaksi valikoidut tutkimusartikkelit luettiin nämä näkökulmat huomioiden ja samalla merkittiin tutkimuskysymyksiin vastaavia artikkeleiden kohtia muistiin sisällönanalyysia varten. Laadullisessa sisällönanalyysissä tavoitteena on keskittyä siihen, mistä asioista aineisto kertoo. Tavoitteena on luoda selkeä kuvaus ilmiöstä, jota tutkitaan. Teorian ohjaamassa sisällönanalyysissa tutkittavaan ilmiöön liittyvä teoreettinen ymmärrys ohjaa koodausta ja analyysin etenemistä. (34.) Valitsimme tämän kirjallisuuskatsauksen tutkimusartikkeleiden analyysin tavaksi tavaksi teoriaohjaavan sisällönanalyysin ja koodauksen, koska tavoitteena oli etsiä artikkeleista eettisen kuormituksen syihin, ennaltaehkäisyn sekä hallinnan mahdollisuuksiin ja keinoihin liittyvää tutkimustietoa. Ohjaavana teoreettisena viitekehyksenä toimi Jametonin eettisen kuormituksen (moral distress) käsitteeseen liittyvä ymmärrys eettisestä kuormituksesta ilmiönä (7). Jametonin määritelmä avaa, mitkä ulkopuoliset tekijät vaikuttavat arvoristiriidan syntymiseen ja

Taulukko 1 Kirjallisuuskatsaukseen valitut artikkelit

Tutkimuksen tekijät	Artikkelin nimi	Menetelmät	Lehden nimi, ala, kohdemaa
(46) Arjama A-L, Suhonen R, Kangasniemi M. 2023	Ethical issues in long-term care settings: Care workers' lived experiences	Kvalitatiivinen	Nursing Ethics, moniammatillinen, suomalainen
(43) Bollig G, Schmidt G, Rosland J.H, Heller A. 2015	Ethical challenges in nursing homes – staff's opinions and experiences with systematic ethics meetings with participation of residents' relatives	Kvantitatiivinen/kvalitatiivinen	Scandinavian Journal of Caring Sciences, moniammatillinen, norjalainen
(39) Brodtkorb K, Valen-Sendstad SkislandA, Slettebø Å, Skaar R. 2015	Ethical challenges in care for older patients who resist help	Kvalitatiivinen	Nursing Ethics, moniammatillinen, norjalainen
(41) Burston A, Eley R, Parker D, Tuckett A. 2016	Validation of an instrument to measure moral distress within the Australian residential and community care environments	Kvantitatiivinen	International Journal of Older People Nursing, sairaanhoitajia, australialainen
(51) Christensen, K., Bikova, M. 2022	Contextualising everyday ethics	Tapaustutkimus	International Journal of Care and Caring, sosiaalityöntekijät, norjalainen
(44) Frennert S. 2023	Moral distress and ethical decision-making of eldercare professionals involved in digital service transformation	Kvantitatiivinen/kvalitatiivinen	Disability and rehabilitation: Assistive technology, moniammtillinen, ruotsalainen
(40) Foà C, Guarnieri M.C, Bastoni G, Benini B, Giunti O.M, Mazzotti M, Rossi C, Savoia A, Sarli L, Artioli G. 2020	Job satisfaction, work engagement and stress/burnout of elderly care staff: a qualitative research	Kvalitatiivinen	Acta biomedica, moniammatillinen, italialainen
(49) Gallagher A, Peacock M, Williams E, Zasada M, Cox A. 2019	Findings from a mixed-methods pragmatic cluster trial evaluating the impact of ethics education interventions on residential care-givers	Kvantitatiivinen/kvalitatiivinen	Nursing Inquiry, hoitajat, englantilainen
(38) Goddard D. 2021	Moral Distress among Physical and Occupational Therapists: A Case Study	Tapaustutkimus	Physical & occupational therapy in geriatrics,fysio- ja toimintaterapeutit, amerikkalainen
(45) Holm A.L, Severinsson E. 2014	Reflections on the ethical dilemmas involved in promoting self-management	Kvalitatiivinen	Nursing ethics, moniammatillinen, norjalainen
(54) Lev S, Ayalon L. 2018	A Typology of Social Workers in Long-Term Care Facilities in Israel	Kvantitatiivinen	Social work (New York) sosiaalityöntekijät, amerikkalainen
(56) Maneschiöld P-O, Lucaci-Maneschiöld D. 2020	Nursing assistant's perceptions of the good work environment in municipal elderly care in Sweden –a focus group study	Kvalitatiivinen	Journal of Health Organization and Management, hoitoavustajat, ruotsalainen

(53) Muldrew D, McLaughlin D, Brazil K. 2019	Ethical issues experienced during palliative care provision in nursing homes	Kvantitatiivinen/kvalitatiivinen	Nursing ethics, moniammatillinen, englantilainen
(55) Pavlish C. L, Henriksen Hellyer J,Brown-Saltzman K, Miers A.G, Squire K. 2015	Screening situations for risk of ethical conflicts; a pilot study	Kvalitatiivinen	American journal of critical care, sairaanhoitajat, amerikkalainen
(52) Pennestrì F, Villa G, Giannetta N, Sala R. Manara D.F, Mordacci R. 2023	Training Ethical Competence in a World Growing Old: A Multimethod Ethical Round in Hospital and Residential Care Settings	Kvalitatiivinen	Bioethical Inquiry, moniammatillinen, italialainen
(36) Perni S, Pollack L R, Gonzalez W C, Dzeng E, Baldwin M R. 2020	Moral distress and burnout in caring for older adults during medical school training	Kvantitatiivinen	Medical education, lääketieteen opiskelijat, englantilainen
(35) Sedaghati A, Assarroudi A, Akrami R, Rad M 2020	Moral Distress and its Influential Factors in the Nurses of the Nursing Homes in Khorasan Provinces in 2019: A Descriptive-Correlational Study	Kvantitatiivinen	Iranian journal of nursing and midwifery research, sairaanhoitajat, iranilainen
(47) Selander K, Nikunlaakso R, Laitinen J. 2022	Association between work ability and work stressors: cross-sectional survey of elderly services and health and social care service employees	Kvantitatiivinen	Archives of Public Health, moniammatillinen, suomalainen
(50) van der Geugten W, Jacobs G, Goossensen A. 2022	The struggle for good care: moral challenges during the COVID-19 lockdown of Dutch elderly care facilities	Kvalitatiivinen	International Journal of Care and Caring, moniammatillinen, hollantilainen
(48) Villa G, Pennestrì F, Rosa D, Giannetta N, Sala R, Mordacci R, Manara D. F. 2021	Moral Distress in Community and Hospital Settings for the Care of Elderly People. A Grounded Theory Qualitative Study	Kvalitatiivinen	Healthcare, moniammatillinen, italialainen
(37) Weiste E, Paavolainen M, Olin N, Korkiakangas E, Saari E, Koivisto T, Laitinen J. 2023	Elderly Care Practitioners' Perceptions of Moral Distress in the Work Development Discussions	Kvalitatiivinen	Healthcare, lähihoitajia ja sairaanhoitajia, suomalainen
(42) Young A, Froggatt K, Brearley S.G 2017	'Powerlessness' or 'doing the right thing' – Moral distress among nursing home staff caring for residents at the end of life: An interpretive descriptive study	Kvalitatiivinen	Palliative medicine, moniammatillinen, englantilainen

kyvyttömyyteen vaikuttaa eettisen kuormituksen syntymiseen. Tutkimusartikkeleista haettiin eettisen kuormituksen syitä, ennaltaehkäisyn ja hallinnan keinoja, ja näitä merkittiin värikoodein. Koodauksessa tutkittavasta aineistosta nimettiin ja tunnistettiin sisällöllisiä elementtejä, jotka kuvaavat tutkittavaa ilmiötä (34). Aineisto luokiteltiin löydettyjen sisältöjen mukaisesti värikoodein tutkimuskysymystä mukaellen kolmeen luokkaan, jotka olivat eettisen kuormituksen syyt, eettisen kuormituksen ennaltaehkäisyn keinot ja eettisen kuormituksen hallintakeinot. Liitteessä 2 on esitetty aineiston analysointiprosessin eteneminen aineistosta löydetyistä eettisen kuormituksen ilmiöistä teemoiksi ja yhdistäviksi luokiksi.

TULOKSET

Vanhustyössä toimii useita ammatillisia ryhmiä. Vanhustyön kansainvälinen, eettistä kuormitusta käsittelevä tutkimus koskee enimmäkseen sairaanhoitajia, terapiahenkilöstöä, sosiaalityöntekijöitä ja lääkäreitä. Myös Suomessa vanhustyössä työskentelee monipuolisesti eri sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia, joten käsittelemme vanhustyössä työskentelevinä kaikkia sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia, emme pelkästään lähi- ja sairaanhoitajia (kts. taulukko 1). Esittelemme aluksi lyhyesti aineistosta löytyviä eettisen kuormituksen syitä ja tämän jälkeen käsittelemme ennaltaehkäisyn ja hallinnan keinoja.

EETTISEN KUORMITUKSEN SYYT

Tässä kirjallisuuskatsauksessa jaoimme eettistä kuormitusta aiheuttavat tekijät ammatillisiin, yksilöllisiin, organisatorisiin ja yhteiskunnallisiin tekijöihin. Kuormituksen ammatillisiksi syiksi esitettiin aineistossa esimerkiksi vanhusten hoidon erityistarpeisiin liittyvä riittämätön osaaminen (35, 36) tai vuorovaikutustaitojen puutteellisuus (37). Toisaalta eettisesti haastaviin tilanteisiin liittyvä päätöksenteko on ylipäänsä monimutkaista eikä työntekijöillä ole tähän välttämättä riittäviä ammatillisia valmiuksia. Kirjallisuuskatsaukseen valikoituneissa tutkimuksissa eettinen kuormitus liittyi usein tiimityössä ilmeneviin haasteellisiin tilanteisiin kuten erimielisyyteen toimintatavoissa, tunnustuksen puutteeseen ja erityisesti oman työn vaikutusmahdollisuuksiin (35, 37, 38). Tämä voidaan nähdä paitsi ammatillisena myös organisatorisena syynä kuormitukselle. Myös vastoin potilaan tai asiakkaan tahtoa tapahtuva hoito voi aiheuttaa eettistä kuormitusta (39, 40) ja hoidon laadun heikkenemistä (41).

Ammatillisesti haastavat hoitotilanteet voidaan kokea myös henkilökohtaisesti kuormittavina. Aineiston perusteella esimerkiksi puutteellisista vaikutusmahdollisuuksista elämän loppuvaiheen hoitoa koskeviin päätöksiin voi seurata tunne kyvyttömyydestä “toimia oikein” (42). Eettiset ristiriitatilanteet ovat usein niin monimutkaisia, etteivät työntekijät kykene niitä yksin ratkaisemaan (40, 43). Yksilötasolla koettua kuormitusta aiheuttivat aineiston perusteella psyykkisen tuen puute työpaikalla (43) sekä epävarmuus omasta ammattiosaamisesta ja tehtävien hallinnasta (38, 42, 43).

Organisatorista kuormitusta aiheuttivat erilaiset työskentely-ympäristöön ja työpaikan käytäntöihin sekä rakenteisiin liittyvät seikat. Näihin kuuluivat työtovereiden puutteelliseksi koettu osaaminen ja riittämätön vuorovaikutus työyhteisössä (41), monitulkintainen päätöksenteko työpaikalla (44), ristiriidat ammatillisten ja organisatoristen velvollisuuksien ja arvojen välillä sekä työssä koettu epäoikeudenmukaisuus. (38, 44, 45, 46). Uutta osaamista edellyttävät muutokset ja niiden organisatoriset tavoitteet, kuten digitaalisten palveluiden käyttöönotto, saattoivat osaltaan synnyttää arvoristiriitoja hoivatyön tavoitteiden ja käytäntöjen näkökulmista. Eettistä kuormitusta lisäsivät esimerkiksi uudet tietotekniset ohjelmat, jotka palvelevat ensisijaisesti taloudellisen tehokkuuden tarpeita (43). Eettistä kuormitusta aiheuttivat myös organisaation rakenteet, jotka eivät tukeneet työntekijöiden päätöksentekoa ikääntyneen asiakkaan itsemäärämisoikeuden toteutumisen ja hyvän hoidon osalta (42, 45).

Yhteiskunnalliseksi syyksi eettiselle kuormitukselle aineistosta oli nimettävissä ennen kaikkea resurssipula (40). Suuri työtaakka ja työntekijöiden vaihtuvuus, riittämättömäksi koettu palkka ja puutteelliset lepotauot heikensivät tulosten mukaan työtyytyväisyyttä ja lisäsivät eettistä kuormitusta (43). Taloudelliset esteet työskennellä ammatillisten tavoitteiden ja ihanteiden mukaisesti (37, 43) tulkitsimme myös osaksi yhteiskunnallisesti tuotettua kuormitusta. Myös vanhustyön esihenkilöt kokivat eettistä kuormitusta tilanteissa, joissa taloudellisten paineiden seurauksena oli tuotettava laadultaan heikkotasoista hoitoa (35).

EETTISEN KUORMITUKSEN ENNALTAEHKÄISYN MAHDOLLISUUDET

Työyhteisöissä olisi tärkeää tunnistaa eettistä kuormitusta aiheuttavia tekijöitä ja käsitellä niitä yhdessä. Tutkimustulokset osoittavat, että stressitekijöiden ja eettisen kuormituksen ennaltaehkäisy voi vähentää sairauslomia ja ennenaikaista eläköitymistä (47). Aineistomme valossa eettisen kuormituksen ennaltaehkäisyn keinot ja suositukset perustuivat ammatillista ja etenkin moniammatillista osaamista ja työyhteisön suhteita kehittäviin toimiin sekä rakenteellisten tekijöiden (resurssit, lainsäädäntö) mahdollistamaan ennaltaehkäisyyn.

Ammatillisen osaamisen vahvistaminen oli tulosten valossa keskeisin keino eettisen kuormituksen hallitsemiseen. Tässä esimerkiksi kuormitukseen liittyvien tunteiden tunnistaminen olisi tärkeää, sillä tunneryöpyt voivat olla merkki toimijuuden heikkenemisestä. Tunteiden tunnistaminen ja ennakointi edesauttaa tunteiden hallintaa ja tukee toimijuutta. Eettisen kuormituksen ennaltaehkäisemiseksi aineistoon valikoituneissa tutkimuksissa esitettiin tarvetta laajempaan keskusteluun eettisistä ristiriidoista työpaikoilla ja mahdollisuuksia työntekijöiden ammattitaidon kehittämiseen. (37, 48.) Reflektoivan ja pohtivan oppimisprosessin oletettiin lisäävän työntekijöiden eettistä kompetenssia eli herkkyyttä tunnistaa eettisiä ristiriitatilanteita ja kykyä reagoida niihin sekä käsitellä, hallita ja ratkaista kuormittavia tilanteita (49). Eettisen ja kriittisen ajattelukyvyn parantamisen katsottiin lisäksi kohentavan työntekijöiden moraalista resilienssiä (50). Tämän kehittämisessä esihenkilöillä nähtiin oleellinen rooli: kun esihenkilö näkee työssä tapahtuneet virheet oppimismahdollisuuksina, eikä pelkästään kritiikin kohteena, lisää se työntekijöiden luottamusta ja sitoutumista työhönsä (37). Työyhteisön johtamistapa vaikuttaa siten eettisen kuormituksen hallinnan ja ennaltaehkäisyn mahdollisuuksiin. Mahdollisuus keskustella esihenkilön kanssa eettisesti kuormittavista tilanteista oli tässä suhteessa oleellista. (47.) Myönteinen suhde ja yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistuminen esihenkilöiden ja myös asiakkaiden kanssa edesauttoi tulosten mukaan työntekijän ammatillista kasvua, mikä lisäsi työtyytyväisyyttä ja hillitsi eettistä kuormitusta. (43.) Eettisten taitojen kehittämisen katsottiin parantavan työntekijöiden valmiutta toimia ammattimaisesti, mikä viesti samalla organisaation eettisestä päätöksentekokyvystä sidosryhmien suuntaan. (40, 44, 46, 51, 52, 53.)

Kaiken kaikkiaan työyhteisön hyvä ilmapiiri ja tuki näyttivät alentavan eettisen kuormituksen riskiä (54). Työyhteisön itseohjautuvuutta tukevat toimet (40) ja etenkin työyhteisön moniammatillisten suhteiden vahvistaminen olivat keskeisiä eettisen kuormituksen ennaltaehkäisyssä (35, 38). Työympäristöissä syntyy yhteisesti koettuja eettisiä ongelmia, joiden ratkaisemiseksi tarvitaan monitieteistä koulutusta hoiva- ja hoitotyön ammattietiikasta ja sen mukaisesta päätöksenteosta. Hoiva- ja hoitotyön ammattieettisillä keskusteluilla ja koulutuksella voidaan tutkimusten mukaan vahvistaa työntekijöiden päätöksentekokykyä sekä ennaltaehkäistä ja hallita eettistä kuormitusta ja sen seurauksia (37, 42, 49, 50, 51).

Työyhteisöä ja ammatillisuutta koskevan eettisen stressin ennaltaehkäisyn lisäksi tutkimuksissa mainittiin muutaman kerran myös rakenteelliset sekä juridiset keinot, kuten käytettävissä olevien resurssien ja vastuutehtävien välinen tasapaino vanhustyön palveluissa (46) sekä asiakkaan itsemääräämisoikeuden ja pakkokeinojen käytön lainsäädännöllisen ymmärryksen parantaminen (39).

KEINOT EETTISEN KUORMITUKSEN HALLINTAAN

Eettiseen kuormitukseen on tärkeää reagoida varhain sillä usean stressitekijän kasaantuminen voi alentaa työkykyä merkittävästi. (45). Lähtökohtana eettisen kuormituksen hallintaan on kuormituksen määrän ja sen syiden selvittäminen. Tätä varten osassa aineiston tutkimuksia oli käytetty ja myös kehitetty erilaisia mittaristoja.

Mittarien sijaan kuormituksen hallintaan esitettiin aineistomme tutkimuksissa keinoksi ensisijaisesti työyhteisöjen keskustelukulttuurin kehittämistä sekä ammatillista resilienssiä ja eettistä työotetta vahvistavan koulutuksen lisäämistä. (43.) Oikeanlainen koulutus nähtiin useissa aineistomme tutkimuksissa tärkeimpänä keinona vähentää eettisen kuormituksen seurauksia sekä mahdollisuutena luoda toimintamalleja eettisten ristiriitatilanteiden hallitsemiseksi ja työntekijöiden eettisen kompetenssin parantamiseksi (36, 37, 38, 39, 49, 50, 55). Keskustelu ja reflektointi vahvistavat työntekijän eettistä harkintakykyä ja kehittävät keinoja käsitellä vastaavanlaisia tilanteita myös jatkossa. Työpaikan ammattieettistä

ilmapiiriä kehittämällä mahdollistetaan työntekijöille paremmat mahdollisuudet eettisen kuormituksen hallintaan ja lievittämiseen (54). Lisäksi tutkimuksissa arvioitiin, että keskustelu ja reflektointi auttavat vahvistamaan työntekijän sitoutumista ja luottamusta myös laajemmin suhteessa työyhteisöön, asiakkaisiin ja organisaatioon. (40, 45, 50.) Tässä mielessä tutkimuksissa esitetyt kuormituksen ennaltaehkäisyn ja jo syntyneen kuormituksen hallinnan keinot olivat keskenään hyvin samanlaisia. Laajemmat, yhteiskunnallista tilannetta ja käytäntöjen muuttamista koskevat ehdotukset saivat sen sijaan tutkimuksissa vain vähän mainintoja.

Kuten ennaltaehkäisyn keinoissa, myös kuormituksen hallinnan keinoissa esihenkilöiden merkitys korostui. Hyvä vuorovaikutussuhde johdon ja työntekijöiden välillä (56) sekä johdon osoittama tuki työntekijöille (35) todettiin tutkimuksissa tärkeäksi eettisen kuormituksen hallitsemisessa. Toimiva vuorovaikutussuhde työyhteisössä sekä esihenkilön ja työntekijöiden välillä vähentää eettistä kuormitusta ja auttaa sen käsittelyssä (47, 55). Eettisen kuormituksen aiheuttaman tunnetaakan reflektoinnille tulisi mahdollistaa aika ja paikka (38). Eettisen kuormituksen hallintaa edesauttavan toimintakulttuurin kehittämiseen peräänkuulutettiin siten johdonmukaista ja henkilöstön eettistä kompetenssia vahvistavaa johtamista ja päätöksentekoa (42).

Ehdotukset kuormituksen hallinnan keinoista ja toimintatavoista koskivat ennen kaikkea yksilön ammatillista kompetenssia, henkilöstön keskinäisiä suhteita ja työpaikan toimintakulttuuria. Vaikka esimerkiksi organisaatioiden tulostavoitteiden mainittiin aiheuttavan suorituspaineita ja kuormitusta, eivät hallintakeinoja koskevat toimenpide-ehdotukset ulottuneet näihin vaan keskittyivät yksilön ja työyhteisön tasolla toteutettaviin toimiin.

POHDINTA

Tässä systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa olemme tarkastelleet vanhustyössä koettua eettistä kuormitusta koskevaa kansainvälistä tutkimuskirjallisuutta. Olimme kiinnostuneita siitä, millaisia syitä sekä ennaltaehkäisyn ja hallinnan keinoja eettiselle kuormitukselle näissä tutkimuksissa esitettiin. Keskeisimmät syyt eettiselle kuormitukselle liittyivät tutkimusten mukaan työskentely-ympäristöön. Tämän kirjallisuuskatsauksen tulosten mukaan eettisen kuormituksen ennaltaehkäisyssä painottuivat eettisiä taitoja kehittävä koulutus ja ammattieettisiä seikkoja koskeva vuorovaikutus työyhteisössä. Myös eettisen kuormituksen hallinnan keinot koskivat ammatillisten taitojen ja työyhteisösuhteiden kehittämistä. Tutkimuksissa nähtiin, että sekä ennaltaehkäisyssä että kuormituksen hallinnassa esihenkilöillä on keskeinen rooli ja vastuu työpaikan vuorovaikutussuhteiden ja ammattieettisen ilmapiirin kehittämisessä.

Yksittäisinä ammattiryhminä tutkimuksissa olivat useimmin edustettuina sairaanhoitajat (viisi tutkimusta) ja sosiaalityöntekijät (kaksi tutkimusta). Myös hoiva-avustajista, lääketieteen opiskelijoista sekä fysio- ja toimintaterapeuteista oli kustakin yksi tutkimus. Huomionarvoista on, että kymmenessä, eli liki puolessa aineiston tutkimuksista aihetta oli tutkittu moniammatillisesta näkökulmasta. Moniammatillisen yhteistyön todettiin joissain tutkimuksissa lisäävän eettisen kuormituksen riskiä, toisissa puolestaan ehkäisevän sitä. Yhtäältä moniammatillisen yhteistyön kuvattiin lisäävän yhteenkuuluvuuden tunnetta ja ammatillista kasvua (43). Toisaalta kollegoiden osaamisen ja työyhteisön vuorovaikutuksen puutteiden katsottiin heikentävän hoidon laatua ja aiheuttavan eettistä kuormitusta (41). Eettisen kuormituksen hallintaa ja ennaltaehkäisyä ajatellen olisikin tärkeää huomioida, ettei työyhteisön moniammatillisuus itsestään selvästi suojaa eettisen kuormituksen syntymiseltä tai helpota sen hallintaa. Tutkimusta tarvitaan paitsi ammattiryhmien kokemasta eettisestä kuormituksesta myös moniammatillisen yhteistyön roolista työyhteisössä eettisen kuormituksen hallinnassa.

Vaikka useassa tutkimuksessa oli tarkasteltu aihetta myös muiden työntekijäryhmien kuin sairaanhoitajien näkökulmasta, tutkimuksissa korostui hoidollinen näkökulma. Monitieteinen ja moniammatillinen näkökulma jäivät vähemmälle huomiolle, vaikka niiden merkitys tunnistettiin tärkeänä eettisen kuormituksen ennaltaehkäisyssä ja hallinnassa. Suomalaiselle vanhushoivajärjestelmälle on ominaista moniammatillinen tiimityö, työntekijöitä osallistava johtamistapa, matala hierarkia ja henkilöstön joustava kohdentaminen tarpeen mukaan organisaatiossa yli ammatillisten rajojen (57). Tästä näkökulmasta arvioituna suomalaisella vanhuspalvelujärjestelmällä on hyvät valmiudet ennaltaehkäistä ja hallita työntekijöiden eettistä kuormitusta. Jokaisella ammat-

tiryhmällä on kuitenkin myös omat ammattieettiset periaatteensa ja arvonsa. Nämä voivat johtaa myös näkemyseroihin työskentelytavoissa ja siten myös eettisiin ristiriitoihin työyhteisössä.

Työntekijöiden koulutuksen ja eettisten toimintamallien kehittämisen lisäksi tarvitaan myös organisaation ja johdon sitoutumista ja linjauksia eettisen kuormituksen hallitsemiseksi. Institutionaalisiin käytäntöihin sekä organisatorisiin ja rakenteellisiin ratkaisuihin kiinnitettiin tutkimuksissa kuitenkin oleellisesti muita edellä mainittuja seikkoja vähemmän huomiota. Organisaation kustannustehokkuusvaatimukset ja työntekijän arvot sekä hoivatyön etiikka eivät välttämättä kohtaa vanhustyön arjessa (1). SuPerin eettinen ohjeistus lähihoitajille osaltaan osoittaa, että Suomessa vanhustyön ammateissa korostuvat työntekijän eettinen harkintakyky sekä mahdollisuus oman toiminnan arviointiin. Tieteelliseen tutkimukseen perustuvan hoivatyön ammatillista toimijuutta koskevan tiedon ja organisaation toimintaan vaikuttavaan markkinaehtoiseen toimintaan ja kilpailuun pohjautuvien näkemysten välisiin eroihin tulisi suhtautua vakavasti sosiaali- ja terveydenhoitoalan organisaatioissa syntyvien ristiriitojen ja siten myös mahdollisena eettisen kuormituksen aiheuttajana (58). Lisäksi Hämäläinen ja Vornanen (59) muistuttavat, että yhteiskuntajärjestyksen perustana olevat eettiset periaatteet näkyvät selvästi juuri sosiaali- ja terveyspalveluissa, joilla on Suomessa vahvasti perustuslaillinen luonne ja oikeutus. Näiden eettisten periaatteiden toteuttamisessa myös vanhustyön ammattilaisilla on keskeinen rooli. Tämän kirjallisuuskatsauksen perusteella on kuitenkin selviä merkkejä siitä, ettei tätä roolia olla kyetty toistaiseksi huomioimaan alan ammattilaisten koulutuksen tai vanhustyön organisaatiokäytäntöjen ja työpaikkasuhteiden muodossa.

Vanhuspalvelut ovat viime vuosikymmeninä käyneet läpi isoja muutoksia, joten myös niiden johtaminen on muuttunut merkittävästi (60, 24). Kirjallisuuskatsauksen aineistossa käsiteltiin pääsääntöisesti työntekijän näkökulmasta keinoja ennaltaehkäistä ja hallita eettistä kuormitusta. Ainoastaan muutamassa tutkimuksessa kiinnitettiin huomiota johtamisen ja organisaation keinoihin vaikuttaa eettiseen kuormitukseen. Vanhustyötä on viime vuosikymmenet johdettu uuden julkisjohtamisen opein, jotka ovat pitkälti perua yksityiseltä sektorilta ja yritysmaailmasta. Uuden julkisjohtamisen mallin soveltuvuudesta vanhustyöhön on ristiriitaisia näkemyksiä (27). Poliittisilla päätöksillä voidaan vaikuttaa siihen, mitkä organisaatiot ja millä arvoilla tulevaisuudessa tuottavat vanhuspalveluja. Yksityisten palveluntuottajien tuotannollis-taloudelliset arvot ja tavoitteet eivät välttämättä sovellu hoiva-alalle ja aiheuttavat arvoristiriitaa vanhustyön työntekijöiden omien arvojen välillä. Tutkimus tukee Nikunlaakson ja kumppaneiden (31) kirjallisuuskatsauksen tuloksia, joiden mukaan eettisen kuormituksen syyt paikantuvat työyhteisön toimintakäytäntöihin ja suhteisiin pikemmin kuin yksilön ominaispiirteisiin. Organisatorisissa ja institutionaalisissa käytännöissä tulisikin kiinnittää enemmän huomiota siihen, miten työyhteisöissä voitaisiin muuttaa tai vähentää eettistä kuormitusta aiheuttavia tekijöitä.

Siitä, miten ja millaisilla johtamisen toimilla ja rakenteilla voitaisiin tukea työntekijöiden eettisen kuormituksen hallintaa, tarvitaan lisää tutkimusta (26). Organisaation tulostavoitteiden aiheuttamien paineiden ratkaisuksi esitettiin aineistossa esimerkiksi työntekijöiden ratkaisukyvyn parantamista suosituksilla ja linjauksilla. Organisaation tulostavoitteiden höllentämistä ei kuitenkaan mainittu (36). Vanhustyössä vastaantulevilta eettisesti kuormittavilta tilanteilta ei välttämättä voi täysin välttyä. Niiden suunnitelmallisempi hallinta auttaisi työntekijöitä selviytymään paremmin ja jaksamaan työssään. Koska eettisen kuormituksen ratkaisumallit ovat suurelta osin yksittäisen työntekijän ulottumattomissa, tarvitaan lisää yhteiskunnallisesta ja johtamisen näkökulmista toteutettua tutkimusta siitä, miten eettistä kuormitusta voidaan hallita ja miten sitoutumista vanhustyöhön lisätä.

Vanhustyön asiakaskunnassa on yhä enemmän muistisairaita ja siten haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä. Työtä järjestettäessä tämä tulisi huomioida esimerkiksi riittävinä resursseina asiakkaan yksilölliseen kohtaamiseen (24). Kirjallisuuskatsaukseen valikoituneissa tutkimuksissa vanhustyön asiakaskuntaan liittyviä erityispiirteitä ei kuitenkaan erityisesti korostettu eettisen kuormituksen syitä, ennaltaehkäisyä tai hallintaa koskevia seikkoja käsiteltäessä. Suomessa on arvioitu olevan vuoteen 2040 mennessä neljännesmiljoona muistisairausdiagnoosin saa-

nutta, joista valtaosa on iäkkäitä (61). Etenkin vanhustyön osalta eettistä kuormitusta tulisi jatkossa tutkia enemmän myös siitä näkökulmasta, miten työtä jäsentävät yhteiskunnalliset ja organisatoriset rakenteet ja käytännöt ottavat huomioon hoitoon ja hoivaan liittyvät erityispiirteet.

Hoiva-ala on hyvin sukupuolittunut ja sitä on perinteisesti pidetty naistapaisena, naisille sopivana ja heille kuuluvana palkallisena ja palkattomana työnä. Sukupuolittuneet käytännöt ja hoivaan liittyvät odotukset sekä etiikka määrittelevät edelleen hoivan arkea (62). Hoivan on katsottu olevan kutsumusammatti, josta maksetun korvauksen ei ole tarvinnut vastata työn vaativuutta (27). Tämä historia näkyy edelleen hoiva-alan palkkauksessa ja vaikuttaa alan työllisyystilanteeseen, veto- ja pitovoimaan sekä myös alalla työskentelevien eettiseen kuormitukseen. Kirjallisuuskatsaukseen valikoituneissa tutkimuksissa eettistä kuormitusta ei kuitenkaan oltu arvioitu suhteessa työn sukupuolittuneisuuteen. Tulevaisuudessa myös tämä seikka olisi hyvä huomioida tutkimuksissa kattavammin.

Vanhuspalvelut ovat käyneet viime vuosikymmeninä läpi useita muutoksia, joilla on haettu kustannussäästöjä ja toimintojen tehostamista (27) ja nämä muutokset jatkuvat edelleen. Myös tämän kirjallisuuskatsauksen tutkimuksissa esitettiin toiminnan tehostamisesta johtuvat paineet syynä työntekijöiden eettiselle kuormitukselle. Työn ajallinen, työvoimaa ja sen riittävää osaamista koskeva resurssipula, tulkinnanvarainen päätöksenteko organisaatiossa sekä arvoristiriidat vaikuttavat heikentävästi työhyvinvointiin ja lisäävät työntekijöiden kuormitusta. Muutamissa aineistomme tutkimuksissa esitettiin yhtenä eettistä kuormitusta lisäävänä tekijänä myös hoiva-alan huono palkkaus (42, 43). Eettisen kuormituksen vaikutukset on nostettu Suomessa myös poliittisen huomion kohteeksi. Huoli asiasta tai maininta hallitusohjelmassa ei kuitenkaan riitä (6), vaan tarvitaan myös tekoja eettisen kuormituksen hallitsemiseksi. Eettisen kuormituksen hallinta on keskeinen keino turvata työntekijöiden jaksaminen työssään tulevaisuudessa ja tätä kautta myös parantaa alan mainetta ja lisätä sen vetovoimaisuutta.

Kirjallisuuskatsauksen tulosten pohjalta voidaan todeta, että erityisesti vuorovaikutuksella työyhteisössä, työntekijöiden ja esihenkilön suhteilla sekä eettisiä taitoja kehittävällä koulutuksella näyttäisi olevan vaikutusta siihen, miten työntekijä kykenee kohtaamaan eettisesti kuormittavia tilanteita ja hallitsemaan niitä. Myös sosiaali- ja terveysalan eettiset ohjeet korostavat, että työyhteisöjen eettistä osaamista tulee kehittää, jotta työntekijät pystyvät paremmin kohtaamaan ja ratkaisemaan eettisesti kuormittavia ongelmatilanteita. Heikentynyt vanhustyön veto-ja pitovoimaisuus sekä työntekijöiden suuri vaihtuvuus asettavat tällä hetkellä kuitenkin merkittäviä haasteita työntekijöiden eettisen kompetenssin kehittämiselle edellä kuvatuin keinoin.

Samaan aikaan myös resursseihin liittyvät paineet asettavat vanhustyössä työskentelevät vaikeiden valintojen eteen ja heikentävät hoidon laatua. Riittävän ja osaavan työvoiman turvaamiseksi jatkossa olisikin tärkeää kehittää myös organisaatiotason ylittäviä valtakunnallisen tason keinoja eettisen kuormituksen ennaltaehkäisyyn ja hallintaan. Eettisen kuormituksen ottaminen vakavasti koko vanhustyön alaa uhkaavana ongelmana tarkoittaisi väistämättä myös uudenlaista resurssien ja linjausten tarkastelua. Jos työpaikan arjen realiteetit eivät esimerkiksi resurssien puutteen vuoksi kuitenkaan mahdollista eettisesti kestävää vanhustyötä, vahvakaan ammattieettinen osaaminen ei voi paikata tätä puutetta. Tästä näkökulmasta arvioiden laajemman yhteiskunta- ja sosiaalipoliittisen keskustelun ohuus vanhustyön resurssien riittävyydestä on tulosten perusteella vanhustyön eettistä kuormitusta koskevan tutkimuksen keskeisin puute.

RAHOITTAJAT:

Tutkimusta on rahoittanut Niilo Helanderin säätiö

KIRJOITTAJIEN KONTRIBUUTIOT:

Rosenström on toiminut vastuukirjoittajana, kerännyt ja analysoinut aineiston sekä laatinut ensimmäisen version käsikirjoituksesta. Hirvonen on osallistunut aineiston tulkintaan sekä johdannon, tulosten ja pohdinnan kirjoittamiseen. Husso on osallistunut johdannon ja pohdinnan kirjoittamiseen ja käsikirjoituksen viimeistelyyn.

According to research, experiences of moral distress among elderly care workers are twice as common compared to other municipal employees. Increased resource shortages, time pressures, and value conflicts create ethical dilemmas in daily work, placing elderly care workers in challenging decision-making situations. This systematic literature review analyses how the challenges and opportunities for addressing moral distress have been studied. The aim of the literature review was to map research on the possibilities and methods for preventing and managing moral distress. We structured the research data on moral distress among elderly care workers from the perspectives of work well-being, work communities, organizations, and societal practices. The research question was: What reasons can be identified behind moral distress, and what methods for its prevention and management have been presented in the research literature?

The data were analysed using qualitative content analysis. The results indicate that the prevention and management of moral stress have been studied from the perspectives of the individual worker, the work community, and the organization, with an emphasis on the individual workers. However, the prevention of moral distress also involves broader issues beyond the individual level. Based on the results, we suggest that more research is needed on topics such as the leadership and the multidisciplinary nature of elderly care work. In particular, more attention should be paid to the societal and organizational challenges and opportunities in managing moral distress.

Keywords: moral distress, prevention, care worker, well-being at work.

Saapunut 19.06.2024
Hyväksytty 20.05.2025

LÄHTEET

(1) Kröger T, Van Aerschot L & Mathew Puthenparambil J. Hoivatyö muutoksessa: Suomalainen vanhustyö pohjoismaisessa vertailussa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 2018.

(2) Epstein E G, Whitehead P B, Prompahakul C ym. Enhancing Understanding of Moral Distress: The Measure of Moral Distress for Health Care Professionals. AJOB empirical bioethics 2019;10;2:113–124. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdvt/cdi_crossref_primary_10_1080_23294515_2019_1586008

(3) Haahr A, Norlyk A, Martinsen B ym. Nurses experiences of ethical dilemmas: A review. Nursing Ethics 2020;27;1:258–272. https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1177/0969733019832941

(4) Olakivi A, Van Aerschot L, Mathew Puthenparambil J ym. Ylikuormitusta, lähijohtajan tuen puutetta vai vääränlaisia tehtäviä: Miksi yhä useammat vanhustyöntekijät harkitsevat työnsä lopettamista? Yhteiskuntapolitiikka 2021;86:141–154. https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021041510496

(5) Selander K, Nikunlaakso R, Laitinen J. Työn kuormitus- ja voimavaratekijät: Miten ylläpidetään vanhuspalveluissa työskentelevien työkykyä? Työelämän tutkimus 2023; 21(2): 239–266. https://doi.org/10.37455/tt.115055

(6) Valtioneuvosto. Vahva ja välittävä Suomi – Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma. Luettu 12.6.2023 https://valtioneuvosto.fi/hallitukset/hallitusohjelma#/2/2

(7) Jameton A. The Ethical Issues; Series in the philosophy of medicine. Nursing Practice. Prentice-Hall: Englewood Cliffs, NJ, USA 1984.

(8) Åhlin J, Ericson-Lidman E, Strandberg G. Assessments of stress of conscience, burnout and social support amongst care providers in home care and residential care for older people. Scandinavian journal of caring sciences 2022; 36(1): 131–141. https://doi.org/10.1111/scs.12970

(9) Ulrich C, Grady C. Introduction. Teoksessa Ulrich M C,Grady C (toim.) Moral Distress in the Health Professions. Springer International Publishing AG, 2018: 1–9.

(10) Juujärvi S, Myyry L: Huolenpitoa vai oikeudenmukaisuutta? Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten eettiset ongelmat ja ratkaisukeinot. Psykologia 2021 56(01); 4–19.

(11) Paavolainen M, Weiste E, Korkiakangas E, Koivisto T, Laitinen J. Moraalinen toimijuus vanhustyössä. Työelämän tutkimus 2023; 21(3); 338–361.

(12) Austin C L, Saylor R, Finley P J, Kendall-Tackett K. Moral Distress in Physicians and Nurses: Impact on Professional Quality of Life and

Turnover Psychol Trauma; 2017;9 4: 399–406. DOI: 10.1037/TRA0000201

(13) Huffman D M, Rittenmeyer L. How Professional Nurses Working in Hospital Environments Experience Moral Distress: A Systematic Review. Crit Care Nurs Clin North Am 2012;24;1:91–100

(14) Ulrich C, O´Donnell P, Taylor C ym. Ethical climate, ethics stress and the job satisfaction of nurses and social workers in the United States. Social Science & Medicine 2007;65:1708–1719. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2007.05.050

(15) Schaefer R, Campos Pavone Zoboli E L,Vieira M. Identification of risk factors for moral distress in nurses: basis for the development of a new assessment tool. Nursing Inquiry 2016;23:346–357. https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1111/nin.12156

(16) Piers R, Van den Eynde M, Steeman E ym. End-of-Life Care of the Geriatric Patient and Nurses' Moral Distress. Elsevier Inc. on behalf of the American Medical Directors Association, Inc. 2012:7–13. 10.1016/j.jamda.2010.12.014

(17) Lähihoitajan eettiset ohjeet. Suomen lähi- ja perushoitajaliitto Helsinki 11/2023 https://www.superliitto.fi/site/assets/files/4599/lahihoitajan_eettiset_ohjeet_2023_web.pdf

(18) Lützen K, Cronqvist A, Magnusson A ym. Moral Stress: synthesis of a concept. Nursing ethics 2003;10(3):312–322 https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1191/0969733003ne608oa

(19) Leino-Kilpi H, Välimäki M. Etiikka hoitotyössä. Sanoma Pro, Helsinki. 10. painos. 2015.

(20) Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta. Etenen julkaisuja 32. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE Sosiaali- ja terveysministeriö Helsinki 2011 https://etene.fi/documents/66861912/66865169/ETENE-julkaisuja+32+Sosiaali-+ja+terveysalan+eettinen+perusta.pdf/13c517e8-6644-4fa5-8c5f-193cfdce9841/ETENE-julkaisuja+32+Sosiaali-+ja+terveysalan+eettinen+perusta.pdf?t=1439805553000

(21) Hirvonen H, Husso M. Living on a knife's edge: Temporal conflicts in welfare service work. Time & Society. 2012 Nov;21(3):351–70. https://doi.org/10.1177/0961463X12454382

(22) Hämäläinen A. Encountering the Other – Care Ethics and the Technologisation of Care of Older Persons. Jyväskylän yliopisto 2024. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0152-4

(23) Hämäläinen A, Hirvonen H. Electronic Health Records reshaping the socio-technical practices in Long-Term Care of older persons, Technology in Society 2020;62,101316. https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2020.101316

(24) Hämäläinen A, Leinonen E, Era S. Attunement as a practice of encountering dementia time in long-term eldercare work. Time and Society 2024;33(2): 170–190. https://doi.org/10.1177/0961463X231215945

(25) Hirvonen H, Mankki L, Lehto I, Jokinen E. Ammatillinen toimijuus lean-ajattelussa. Kirjassa: Elomäki A, Kantola J, Koskinen Sandberg P, Ylöstalo H. Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia: talouskriisistä tasa-arvon kriiseihin. Helsinki: Gaudeamus; 2020, 243–262.

(26) Hoppania H-K, Olakivi A, Zechner M. Johtamisen rajat vanhushoivassa. Teoksessa Jenni Kulmala (toim.) Parempi vanhustyö: menetelmiä johtamisen kehittämiseen. Jyväskylä: PS-kustannus;2017:202–224.

(27) Hoppania H-K, Karsio O, Näre L ym. Hoivan arvoiset: Vaiva yhteiskunnan ytimessä. Helsinki: Gaudeamus. 2016.

(28) Karsio O. The Marketisation of Public Eldercare Services in Finland. A gradual institutional change. Tampere University Dissertations 938. 2023

(29) Lane J-E. New public management: An Introduction. London, Routledge. 2002.

(30) Erkkilä S. "Jos tää meno jatkuu, meidän sydämet särkyy." Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPerin selvitys työstä kotihoidossa ja kotihoitotyön kehittämisestä 2018. Helsinki: SuPer. https://www.superliitto.fi/site/assets/files/94895/kotihoidon_selvitys_super_2018.pdf (luettu 20.6. 2023)

(31) Nikunlaakso R, Selander K, Weiste E ym. Understanding Moral Distress among Eldercare Workers: A Scoping Review. Int. J. Environ Res. Public Health. 2022;19(15):9303. https://doi.org/10.3390/ijerph19159303

(32) Salminen A. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja 2011; 62; 4. Luettu 15.9.2023 https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

(33) Prisma – transparenting reporting of systematic reviews and meta-analyses http://www.prisma-statement.org/PRISMAStatement/FlowDiagram

(34) Tietoarkisto. Tutkimusmenetelmien verkkokäsikirja. Luettu 15.9.2023 https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/#tutkimusmenetelmien-verkkokasikirja

(35) Sedaghati A, Assarroudi A, Akrami R ym. Moral Distress and its Influential Factors in the Nurses of the Nursing Homes in Khorasan Provinces in 2019: A Descriptive-Correlational Study. Iran J Nurs Midwifery Res 2020;25:319-24. 10.4103/ijnmr.IJNMR_158_19

(36) Perni S, Pollack L R, Gonzalez W C ym. Moral distress and burnout in caring for older adults during medical school training. BMC Medical Education 2020;20:1–10. https://doi.org/10.1186/s12909-020-1980-5

(37) Weiste E, Paavolainen M, Olin N ym. Elderly Care Practitioners' Perceptions of Moral Distress in the Work Development Discussions. Healthcare 2023;11(3): 291. https://doi.org/10.3390/healthcare11030291

(38) Goddard D. 2021. Moral Distress among Physical and Occupational Therapists: A Case Study. Physical & Occupational Therapy in Geriatrics. 2021;39;3:316–324. https://doi.org/10.1080/02703181.2021.1887431

(39) Brodtkorb K, Valen-Sendstad Skisland A, Slettebø Å ym. Ethical challenges in care for older patients who resist help. Nursing Ethics 2015;22:631–641. https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1177/0969733014542672

(40) Foà C, Guarnieri M.C, Bastoni G ym. Job satisfaction, work engagement and stress/ burnout of elderly care staff: a qualitative research. Acta biomed 2020;9. 10.23750/abm.v91i12-S.10918

(41) Burston A, Eley R, Parker D ym. Validation of an instrument to measure moral distress within the Australian residential and community care environments. International Journal of Older People Nursing 2016;12;2. https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1111/opn.12144

(42) Young A, Froggatt K,Brearley SG. 'Powerlessness' or 'doing the right thing' – Moral distress among nursing home staff caring for residents at the end of life: An interpretive descriptive study. Palliative medicine 2017;31(9): 853–860. https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1177/0269216316682894

(43) Bollig G, Schmidt G, Rosland JH ym. Ethical challenges in nursing homes – staff's opinions and experiences with systematic ethics meetings with participation of residents' relatives. Scand J Caring Sci 2015;29:810–823. https://doi.org/10.1111/scs.12213

(44) Frennert S. Moral distress and ethical decision-making of eldercare professionals involved in digital service transformation. Disability and rehabilitation: Assistive technology 2023;18;2:156–165. https://doi.org/10.1080/17483107.2020.1839579

(45) Holm A.L, Severinsson E. Reflections on the ethical dilemmas involved in promoting self-management. Nursing ethics 2014;21(4):402–413. https://doi.org/10.1177/0969733013500806

(46) Arjama A-L, Suhonen R, Kangasniemi M. Ethical issues in long-term care settings: Care workers' lived experiences. Nursing Ethics 2023;0(0):1–14. https://doi.org/10.1177/09697330231191277

(47) Selander K, Nikunlaakso R, Laitinen J. Association between work ability and work stressors: cross-sectional survey of elderly services and health and social care service employees. Arch Public Health 2022;80:83. https://doi.org/10.1186/s13690-022-00841-2

(48) Villa G, Pennestrì F, Rosa D ym. Moral Distress in Community and Hospital Settings for the Care of Elderly People. A Grounded Theory Qualitative Study. Healthcare 2021;9(10):1307. https://doi.org/10.3390/healthcare9101307

(49) Gallagher A, Peacock M, Williams E ym. Findings from a mixed-methods pragmatic cluster trial evaluating the impact of ethics education interventions on residential care-givers. Nursing Inquiry 2019;28;2. https://doi.org/10.1111/nin.12383

(50) van der Geugten W, Jacobs G, Goossensen A. The struggle for good care: moral challenges during the COVID-19 lockdown of Dutch elderly care facilities. International Journal of Care and Caring 2022;6(1-2):157–177. https://doi.org/10.1332/239788221X16311375958540

(51) Christensen K, Bikova M. Contextualising everyday ethics in social care work based on two case studies of norwegian long-term care. International Journal of Care and Caring, 2022;6(3):392–408. https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1332/239788221X16345698940490

(52) Pennestrì F, Villa G, Giannetta N ym. Training Ethical Competence in a World Growing Old: A Multimethod Ethical Round in Hospital and Residential Care Settings. Bioethical Inquiry 2023;20:279–294. https://doi.org/10.1007/s11673-023-10236-9

(53) Muldrew D, McLaughlin D, Brazil K. Ethical issues experienced during palliative care provision in nursing homes. Nursing ethics 2019;26:6. https://doi.org/10.1177/0969733018779218

(54) Lev S, Ayalon L. A Typology of Social Workers in Long-Term Care Facilities in Israel. Social Work 2018; 63;2:171–178. https://doi.org/10.1093/sw/swy002

(55) Pavlish CL, Henriksen Hellyer J, Brown-Saltzman K ym. Screening situations for risk of ethical conflicts; a pilot study. Am J Crit Care 2015;24(3):248–256. https://doi.org/10.4037/ajcc2015418

(56) Maneschiöld P-O, Lucaci-Maneschiöld D. Nursing assistant's perceptions of the good work environment in municipal elderly care in Sweden –a focus group study. Journal of Health Organization and Management 2020;35;9:163–177. https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1108/JHOM-07-2020-0290

(57) Vehko T, Josefsson K, Lehtoaro S ym. Vanhuspalveluiden henkilöstö ja työn tuloksellisuus rakennemuutoksessa. [Personnel and work efficiency in services for older people during structural changes].National Institute for Health and Welfare, Helsinki. Report 16/2018.

(58) Hirvonen H. Lean expertise as situated knowledge in Lean translations. In: Gender and Welfare Service Work in Biocapitalism. 1st ed. Routledge; 2024. p. 95–113. https://doi.org/10.4324/9781003309789-5

(59) Hämäläinen J, Vornanen R. Asiakasturvallisuus osana laadukasta palvelujärjestelmää. Teoksessa Kurki T, Jylhä V, Kekoni T. (toim.)

Asiakasturvallisuus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus, 2021; 27–42.

(60) Hirvonen H. Habitus and care : investigating welfare service workers' agency. [Jyväskylä]: University of Jyväskylä; 2014

(61) Roitto H-M, Lindell E, Koskinen S ym. Diagnosoitujen muistisairauksien ilmaantuvuus ja esiintyvyys Suomessa vuosina 2016-2021. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 2024;140(5):411–9.

(62) Husso M, Hirvonen H. Gendered Agency and Emotions in the Field of Care Work. Gender, work, and organization. 2012;19(1):29–51. https://doi.org/10.1111/j.1468-0432.2011.00565.x

Miia Rosenström
TTM, väitöskirjatutkija
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Helena Hirvonen
YTT, yliopistonlehtori
Itä-Suomen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta
Yhteiskuntatieteiden laitos

Marita Husso
YTT, professori
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Liite 2 Analyysiprosessin vaiheet

Eettiseen kuormitukseen liittyvät ilmiöt	Yhdistetyt teemat	Lopulliset luokat
Eettisen kuormituksen kokemukset Eettisen kuormituksen aiheuttamat oireet Eettisten ristiriitatilanteiden tunnistaminen ja niihin reagoiminen	Ammatilliset syyt Yksilöpsykologiset syyt Organisatoriset ja yhteiskunnalliset syyt	Eettisen kuormituksen syyt
Tukitoimet työntekijän tueksi eettisesti kuormittaviin tilanteisiin Yhteiset (arvo)keskustelut ja eettisten ristiriitatilanteiden käsittely	Moniammatillisen osaamisen kehittäminen Työyhteisön suhteita kehittävät toimet Rakenteelliset tekijät (resurssit, lainsäädäntö) Organisaation linjaukset eettisen kuormituksen ennaltaehkäisyyn	Eettisen kuormituksen ennaltaehkäisyn mahdollisuudet
Eettisestä kuormituksesta selviytymisen keinot Eettisestä kuormituksesta keskustelu Organisaation tuki Eettisen kuormituksen mittaaminen Toimintamallit eettisen kuormituksen hallinnassa Työyhteisön yhteiset toimintamallit ja organisaation tuki eettisen kuormituksen käsittelyyn	Eettisen kuormituksen arvioiminen Keskustelu ja reflektointi Vuorovaikutus työyhteisössä Organisaation selkeät rakenteet ja toimintatavat eettisen toiminnan tukena	Eettisen kuormituksen hallintakeinot